

جلسه پنجم: شکر (قسمت دوم)

حمله چهار جانبه شیطان برای فراموشی شکر

در قرآن از قول شیطان آمده است: «ثُمَّ لَا تَنبَهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَ مِنْ خَلْفِهِمْ وَ عَنْ أَيْمَانِهِمْ وَ عَنْ شَمَائِلِهِمْ وَ لَا تَحِذُ أَكْثَرُهُمْ شَاكِرِينَ - سپس از پیش را و از پشت سر، و از طرف راست و از طرف چپ آن‌ها، به سراغشان می‌روم؛ و بیشتر آن‌ها را شکرگزار نخواهی یافت». (اعراف/۱۷)

شیطان از چهار راه حمله می‌کند، یکی از جلو و یکی از پشت سر و از سمت راست و از سمت چپ. تمام این حملات چهارگانه شیطان هم برای این است که صفت شکر را از مردم بگیرد.

۱- در روایات داریم که منظور از «حمله از جلو» قیامت و معاد است زیرا معاد جلوی ماست. امام باقر علیه‌السلام فرمود: «یعنی شیطان معاد را برای شما سبک جلوه می‌دهد. می‌گوید: تا قیامت وقت بسیار است. یا چه کسی قیامت را دیده است؟ ...»^۱

۲- از پشت اشاره به اولاد است که فرزندان را برای شما سنگین جلوه می‌دهد. می‌گوید: اولاد داری، پیری داری، کوری داری، نمی‌گذارد انفاق کنی.

۳- از سمت راست منظور دین است. گاهی شیطان از راه دین انسان‌ها را بی‌دین می‌کند. ابن ملجم با نام خدا امیرالمؤمنین را به شهادت رساند.

۴- و از سمت چپ منظور دنیا است.

انواع شکر

سه گونه شکر وجود دارد. قلبی، زبانی و عملی. این‌ها باید با هم باشد.

۱- **شکر قلبی**: این است که نعمت را از خدا بدانیم، یعنی خدایا من هیچ چیز ندارم، هر چه هست از توست. این که بگوییم: مال من، خانه من، زندگی من، ماشین من، این همان حرفی است که فرعون می‌زد، این همان حرفی است که قارون می‌زد، فرق قارون با حضرت سلیمان علیه‌السلام در همین است. قارون می‌گفت: «أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي» (قصص/۷۸) من این‌ها را با علم خودم به دست آوردم، اما سلیمان علیه‌السلام می‌گفت: «هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي» (نمل/۴۰) این کلید اصلی شناخت شکر قلبی است در شکر قلبی انسان نعمت را می‌بیند و از خدا می‌داند.

۲- **شکر زبانی**: همین که انسان بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ». در روایات آمده است که اگر کسی این‌طور شکر کند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا هُوَ أَهْلُهُ» ملائکه نمی‌توانند ثوابش را بنویسند. شما یک وقتی به یک پزشکی که بچه شما را مداوا کرده می‌گویید من نمی‌دانم چه‌طور از شما تقدیر کنم، هر چی لایقش هستی، معنای این عبارت هم یعنی: «خدایا هر چه تو لایقش هستی».

فردی خدمت امام رضا علیه‌السلام گفت: «آقا به اندازه مروت به من کمک کن» حضرت فرمود: «نمی‌توانم چون مروت ما زیاد است. بی‌نهایت است». گفت: «پس به اندازه ظرفیت و

۱- أَمَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ فَهُوَ مِنْ قَبْلِ الْآخِرَةِ لَأُخْبِرَنَّهُمْ أَنَّهُ لَا جَنَّةَ وَلَا نَارَ وَلَا نُشُورَ ... - تفسیر التمی؛ ج ۱ ص ۲۲۴

استحقاق من کمک کن». حضرت فرمود: حالا شد و مبلغی به او کمک کرد.^۱ خدا چه قدر سزاوار شکر است؟ چه می‌دانیم. از دست و زبان که برآید / کز عهده شکرش به در آید در قرآن می‌فرماید: «إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا - اگر نعمت‌های خدا را بشمارید، هرگز آن‌ها را شماره نتوانید کرد». (نحل/ ۱۸ و ابراهیم/ ۳۴)

۳- شکر عملی: این شکر - که مهم‌ترین شکر است - یعنی هر نعمتی در مسیر خودش صرف بشود. اگر کسی با چشمش نگاه به قرآن کرد و قرآن خواند این شکر چشم است، اگر کسی با گوشش موعظه گوش داد، قرآن گوش داد، این شکر گوش است، اگر کسی با زبانش خیرخواهی کرد، مردم را نصیحت کرد، این شکر زبان است. این خیلی نکته مهمی است. اگر کسی گناهی کرد و گفت الحمدلله، این شکر نمی‌شود.

نعمت‌های مهم (شکرهای مهم)

انسان باید در همه موارد شاکر باشد، اما در قرآن کریم بر مواردی تاکید شده است.

۱- نعمت ولادت: «وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ الْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ - و خداوند شما را از شکم مادران‌تان خارج نمود در حالی که هیچ چیز نمی‌دانستید؛ و برای شما، گوش و چشم و عقل قرار داد، تا شکر نعمت او را بجا آورید». روزی که از شکم مادر بیرون آمدید هیچ کاری بلد نبودید، شیر بلد نبودید دست‌تان بگیرید، راه نمی‌توانستید بروید، حرف نمی‌توانستید بزنید، ولی خدا گوش و چشم و قلب به شما داد تا شکرگزار باشید. پس یک نعمت ویژه، نعمت ولادت است.

۲- نعمت رزق: ابراهیم علیه‌السلام به خدا عرض کرد: «وَ ارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ - و از ثمرات به آن‌ها روزی ده؛ شاید آنان شکر تو را به‌جای آورند». (ابراهیم/ ۳۷) روزی که می‌گوییم فقط غذا نیست، توفیق زیارت، توفیق اطاعت رزق است.

۳- نعمت یاری: آن جایی که خدا شما را یاری می‌کند: «أَيُّدِكُمْ يَنْصُرُهُ وَ رَزَقَكُمُ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ - (خداوند) شما را با یاری خود تقویت کرد؛ و از روزی‌های پاکیزه بهره‌مند ساخت؛ شاید شکر نعمتش را بجا آورید» (انفال/ ۲۶) مردم خدا شما را یاری کرد، در جنگ بدر ۳۱۳ نفر بودید بر هزار نفر غلبه کردید، خدا را شکر کنید.

۴- نعمت گذشت: «ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ - سپس شما را بعد از آن بخشیدیم؛ شاید شکر (این نعمت را) بجا آورید» (بقره/ ۵۲) ما از شما گذشتیم عفو کردیم.

۵- نعمت حیات: «ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ - سپس شما را پس از مرگ‌تان، حیات بخشیدیم؛ شاید شکر (نعمت او را) بجا آورید». (بقره/ ۵۶)

۱- مَرَّ رَجُلٌ بِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ع فَقَالَ لَهُ أَعْطِنِي عَلَى قَدَرٍ مُرَوِّتِك ... - بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۴۹ ص ۱۰۰